

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Både ödmjuk och klar över sitt eget värde

Möller-Sibeliuss, Anna

Published in:
Vasabladet

Publicerad: 12/09/2020

Document Version
(Referentgranskad version om publikationen är vetenskaplig)

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Möller-Sibeliuss, A. (2020). Både ödmjuk och klar över sitt eget värde: [Recension av Stina Ekblads memoar *Här brusar strömmen förbi*]. *Vasabladet*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Stina Ekblad, Här brusar strömmen förbi. Weyler 2020.

Av kärlek till konsten

Skådespelerska. Stina Ekblad kallar sig så i sina memoarer "Här brusar strömmen förbi", i feminin form. Jag tycker det låter underbart – arkaiskt, glamouröst, södergranskt. Konstfullt och anspråksfullt på ett berättigt sätt, i en anda av: det anstår mig inte att göra mig mindre än jag är.

Associationen till Edith Södergran ligger nära till hands annars också, för titeln är lånad av henne och hela memoarverket har en poetisk struktur och stil.

Den livsberättelse som Ekblad presenterar står i ständig dialog med lyriska citat som hon känt för och identifierat sig med genom åren. Ofta gäller det kvinnliga erfarenheter och det förvånar knappast att de som hon relaterar till utöver Södergran är bland andra Karin Boye, Solveig von Schoultz, Tove Ditlevsen, Märta Tikkanen och Cora Sandel.

Boken är uppbyggd kring faser i en kvinnas liv och de föränderliga roller och identiteter som tiden själv tycks föra med sig. Ekblad kallar dem stiliserat för flicka, tonåring, kvinna, mamma, gumma – men tar sig ändå friheten att röra sig tidsmässigt framåt och bakåt i sina hågkomster, och att vikta dem olika.

Fasen "mamma" kommer förhållandevis sent i boken och livet – vid 37 års ålder – och moderskap verkar inte ha ingått i livsplanen som någon nödvändighet, snarare tvärtom. Men fotot som finns av mor och nyfödd son vittnar om omisskännlig lycka, och hon skriver:

"Under min graviditet tittade jag så mycket på italienska renässansmadonnor med Jesusbarn vid bröstet att när min son föddes såg han ut som en ängel."

Det där med "gumma" kan få en att studsa till. Ekblad citerar Nordisk familjebok från 1884, enligt vilken kvinnan "övergår till gumma" i och med klimakteriet. Det låter ganska brutalt, men jag föreställer mig att det ligger ett mentalitetshistoriskt glapp mellan då och nu, att "gumma" inte hade en fullt så nedsättande innebörd på 1800-talet som det kan tyckas idag?

Hursomhelst är bokens sista avsnitt demonstrativt kort och slutar abrupt. Jag tolkar det som ett ambivalent slut kring en ofrivillig roll som inte sitter som den ska, och kanske aldrig kommer att göra det. Trots att Ingmar Bergman karakteriserade Ekblad som "gammal" redan när hon var trettiofyra...

Som läsare får man följa Stina Ekblads liv med startpunkt i barndomens agrara svenskspråkiga Österbotten, där kontakten med det finska inskränkte sig till traumatiserande tandläkarbesök som skapade en bestående olycklig koppling till det finska språket. Hon skildrar efterkrigstidens tyngd, tonårens hippieinfluerade frihetslängtan och det vågade språnget ut i världen till folkhögskola och teaterutbildning i Danmark. Hon ger inblickar i sin karriär på Dramaten i Stockholm, inom filmkonsten och i samarbetet med kända regissörer.

Men fokus är inte på yttre händelser, andra personer eller självbiografiska fakta utan på det inre, på existentiella frågor och konstens förbindelse med dem. På det sättet lyckas Ekblad vara djupt personlig och intim utan att lämna ut sig själv eller personer i sin omgivning.

Det hon har att säga om konsten är oerhört intressant. Hon betonar formens och teknikens avgörande betydelse som ett slags disciplinerande ram för det subjektiva och estetiskt sett "orena"

engagemang som sedan kan gestaltas. Det gäller, som hon uttrycker det, att "placera skriket av förtvivlan rätt i alexandrinen". Hon försvarar teatraliskhet och menar att på scenen kan man inte vara annat, det handlar om att förstå teaterns språk, konstens "onaturliga naturlighet".

Jag fascinerar av det hon berättar om arbetet med texter. Memoreringen av långa textsjok, till exempel av Dantes terziner i Den gudomliga komedin. Att göra dem till sina, leva med dem i minnet och kroppen och tolka dem i föreställning efter föreställning i flera månader. För att sedan släppa greppet, låta dem sjunka ner i glömska och bli en del av själens allmänna resonansbotten.

Glamouröst är detta yrke förstås inte alltid, men ändå – på scen inför publik står skådespelaren, skådespelerskan. Till avigsidorna hör utsattheten, negativa recensioner, åldersdiskriminering, avund, omdömen som kan såra och hota att rasera en hel livsgärning.

Men "Här brusar strömmen förbi" är skriven av en person med integritet, som verkar både ödmjuk och klar över sitt eget värde.

Hos mig personligen rör Ekblads memoarer vid många känslor, både av identifikation för att jag också är kvinna och arbetar med att tolka texter, och av beundran för någon som gör det på ett så annorlunda sätt: på scenen, med kroppen.

Jag vet inte hur boken upplevs av den som inte själv delar detta nära förhållande till poesi och konst – möjligen kan de starka artistiska förtecknen ha en exkluderande verkan. Men i bästa fall dras även den icke-införstådda med av författarens kärlek till konsten och av hennes övertygande förmåga att skildra den.

Anna Möller-Sibeli